

23.63x31.12	1/6	עמוד 18	מקור ראשון - שבת	11/2022	83780515-7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינון - 80790					

עורך שמואל פאוסט

ספרים

מיכה גודמן
על "ביבי":
סיפור חיי
 עמ' 18-23

נתניהו במטה הליכוד עם היוודע ניצחונו בבחירות לפני שבוע צילום: אוליביה פיטוסי, פלאש 90

הישרדות

**האוטוביוגרפיה של בנימין נתניהו
 מציגה את מקורות ההשפעה
 ותפיסת העולם של אחד
 המנהיגים הבולטים בתולדות
 מדינת ישראל. בחירתו להתמקד
 באידאולוגיה שלו ובצעדים
 שנקט למימושה, על פני מאבקו
 המשפטי ופיסות רכילות, הופכת
 את הספר למסמך היסטורי חשוב
 / מיכה גודמן /**

שלו. מבקריו לא תמיד היו מודעים לכך שהוהירות הכפולה של נתניהו איננה הקרבה של האמונות שלו, אלא מימוש מלא שלהן.

ללא פערי תיוון

מהן האמונות של נתניהו? באוטוביוגרפיה שלו משרטט נתניהו את החזון שמדריך אותו, ושהוא ניסה לממש אותו בשנים הרבות שבהן שימש כשר אוצר וכי ראש ממשלת ישראל: "אין בתולדות העמים אף ערובה לאריכות ימים של מדינה", מצהיר נתניהו. לתפיסתו, חורבן המדינה והשמדתה הם בגדר אפשרות ממשית.

במהלך שנת 2014 פעל בקדחתנות ג'ון קרי, מזכיר המדינה האמריקאי, להתנעת משא ומתן בין ישראל לפלסטינים. קרי פעל בשליחות הנשיא ברק אובמה; שניהם האמינו שהסכם מדיני היסטורי מצוי בהישג יד, ושבאמצעות הקמת מדינה פלסטינית עצמאית בגבולות הקו הירוק, יהיה אפשר להשכין שלום בין העמים. בספרו החדש "ביבי: סיפור חיי", מסביר בנימין נתניהו בפרוטרוט כיצד לאורך הקדנציה של אובמה הוא פעל נמרצות כדי לסכל את תוכנית קרי ולמנוע הקמת מדינה פלסטינית עצמאית ביהודה ושומרון.

באותה שנה נחטפו שלושת הנערים בצומת גוש עציון, וכעבור כמה שבועות מצאה מדינת ישראל את עצמה בלחימה קשה עם חמאס ברצועת עזה. במהלך מבצע צוק איתן דרשו השרים אביגדור ליברמן ונפתלי בנט לכבוש את רצועת עזה ולמוטט את שלטון חמאס. נתניהו התנגד נמרצות למימוש ההצעה הזו. בספרו מתאר נתניהו כיצד הרף את הלחצים ונמנע מיציאה למבצע נרחב ברצועת עזה ומהפלת שלטון חמאס. אלו שתי התרחשויות שאירעו באותה תקופה: לחץ מבחוץ ליציאה מיהודה ושומרון, ולחץ מבפנים לכיבוש רצועת עזה. נתניהו מתגאה בכך שהרף את שני הלחצים הללו גם יחד. הוא נמנע מיציאה להרפתקה המדינית של אובמה וקרי, ונמנע מיציאה להרפתקה הצבאית של ליברמן ובנט. נתניהו נמנע משלום ונמנע ממלחמה.

הוהירות הכפולה הזאת – ממבצעים צבאיים וממהלכים מדיניים – מאפיינת את הקריירה הפוליטית של נתניהו לכל אורכה. הוהירות הכפולה של נתניהו אכזבה את אלו שהאמינו שבכוחם של הסדרים מדיניים לרפא את המציאות, ואת אלו שהאמינו שבכוחם של מהלכים צבאיים להבריא אותה. אלו ואלו סברו שההימנעות של נתניהו מפעולות גדולות שמעצבות מחדש את המציאות, מהווה ויתור על האידאולוגיה

ביבי
סיפור חיי
 בנימין נתניהו
 מאנגלית: שאול לילוב
 סלע מאיר, 2022,
 עמ' 592

עוד קובע נתניהו שערכים נעלים אינם מבטיחים את הישרדותה של אומה: "היותך עם מוסרי לא יציל אותך מכיבוש וטבח".

לשיטתו, הערובה היחידה להמשך קיומו של העם היהודי היא הפיכתה של מדינת ישראל למדינה בעלת יכולות ועוצמות חריגות. זוהי נוסחת נתניהו לבניית עוצמה ישראלית: הצלחה כלכלית תאפשר בנייה של יכולות צבאיות, ומיזוג בין עוצמה כלכלית לעוצמה צבאית יצמיח בתורו גם עוצמה מדינית. על פי נתניהו, שלוש העוצמות הללו כשהן כרוכות יחד, יבטיחו את הישרדותה של מדינת ישראל.

כעבור אנשים שגדלו על הערכים של תנועת העבודה, מצד אחד, או של הרב קוק, מצד שני, זהו חזון "חלבי", דהוי. למעשה, עבור האידאולוגים של תנועת העבודה או של הציונות הדתית, קשה אפילו לכנות את תפיסת עולמו של נתניהו במילה "חזון". על פי ברל כצנלסון, למדינת ישראל יש תכלית נשגבת: לכונן חברת מופת סוציאליסטית שתהיה אור לגויים. על פי הרב קוק, למדינת ישראל יש תכלית נשגבת: להחיות מחדש את הרוח הנבואית ולסלול את הדרך לגאולת האנושות.

ומה התכלית של מדינת ישראל לפי נתניהו? מדינת ישראל. עצם קיומה של המדינה הוא תכליתה. זוהי מחשבה שמרנית במובן המילולי ביותר של המילה. ממנה נובעת, בין השאר, הוהירות הכפולה של נתניהו – והירות משלום והוהירות ממלחמה. לאחר שהגלות הסתיימה ומדינת ישראל הפכה לעובדה מוגמרת, מטרתו של מנהיג ציוני, על פי נתניהו, איננה לשנות את המציאות אלא לשמר אותה.

לחזון השמרני של נתניהו יש שורשים עמוקים בתולדות הציונות. זאב ז'בוטינסקי התנגד לכל הניסיונות להעמים על הציונות ערכים נוספים. הציונות הסוציאליסטית ניסתה להדביק לציונות ערכים סוציאליסטיים; הציונות הדתית ניסתה להדביק לציונות

83780516-8	11/2022	מקור ראשון - שבת	עמוד 19	2/6	23.08x27.62
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

ערכים דתיים. את הניסיונות מן הסוג הזה כינה ז'בוטינסקי "שעטנז". ז'בוטינסקי דגל במוניזם; אם מונותאיזם הוא אמונה באל אחד, מוניזם הוא אמונה בערך אחד, והערך האחד הוא הציונות. המדינה איננה אמצעי להגשמת רעיון גדול, המדינה היא הרעיון הגדול. המדינה היא המטרה, לא האמצעי.

המוניזם של ז'בוטינסקי הגיע לנתניהו בתיווך אביו, ההיסטוריון פרופסור בנציון נתניהו. לאורך הספר מתאר נתניהו את היחסים בינו לאביו כיחסים שבין תלמיד למורה, אולי אפילו כיחסים שבין חסיד לאדמו"ר. נתניהו מקבל את האידאולוגיה של אביו ללא הסתייגות, ללא ביקורתיות וללא עוררין. כך נראית שרשרת המסירה: נתניהו האב היה תלמיד מעריץ של ז'בוטינסקי, ונתניהו הבן הוא תלמיד מעריץ של אביו. בין זאב ז'בוטינסקי, האב המייסד של התנועה הרוויזיוניסטית, ובין בנימין נתניהו, המנהיג המגשים הנוכחי של אותה תנועה, יש פערי תיווך של אדם אחד בלבד.

זהו מצב נדיר, ובימינו גם חריפעים. בין בצלאל סמוטריץ', לדוגמה, ובין הרב קוק, יש לפחות ארבעה דמויות מתווכות: רבותיו של סמוטריץ' הם תלמידיו של הרב צבי יהודה קוק, שהיה בנו ותלמידו של הרא"ה קוק. בין מרב מיכאלי, המנהיגה הנוכחית של מפלגת העבודה, לרוד כדגוריון, או בין זבה גלאון, מנהיגת הגלגול הנוכחי של מפ"ם, ליעקב חזן, יש חוליות תיווך רבות הרבה יותר. אבל בין נתניהו לז'בוטינסקי יש ערוץ כמעט ישיר, פער תיווך של אדם אחד, אדם שחיבר בין המנהיג המייסד למנהיג המגשים.

אבל נתניהו האב לא העביר את המסורת לבנו בצורה ניטרלית. נתניהו האב לא רק מסר לבנו את המורשת של ז'בוטינסקי – הוא גם פירש אותה, עיצב אותה והרחיב אותה. על פי משנתו של בנציון נתניהו, קיומו של העם היהודי איננו מובטח. עם ישראל איננו "עם הנצח", והוא יכול להיכחד ולהיעלם מעל כמת היסטוריה. בספרו "מקום תחת השמש" מבטא בנימין נתניהו את רוח אביו, כשהוא קובע שלאחר השואה העם היהודי עלול היה להיכחד ולהיעלם: "בתום מלחמת העולם השנייה לא היה ברור כלל וכלל שהעם היהודי ישודר... אחרי ארבעת אלפים שנה של מאבק נואש על מקומו תחת השמש, היה עלול להיכנע לכוחות ההיסטוריה ולהיעלם בהדרגה מבמת הקיום. זה קרה לעמים רבים, וזה כמעט קרה גם לנו".

על פי האב ובנו, העם היהודי נמצא במצב שבירי, וכדרכם של עמים רבים אחרים, כדוגמת הגרשים והיבוסים, האכרים והשומרים, גם העם היהודי יכול להיעלם. כאן נעוצה חשיבותה ההיסטורית של המדינה. "מדינת ישראל", קובע נתניהו, "היא המכשיר המעשי היחיד להבטחת הישרדות היהודית".

הרואה את הנולד

זהו הרקע להפיכת ההישרדות של העם ליעוד של המדינה. רק מי שמבין לעומק עד כמה הקיום של העם היהודי שברירי, והמשכיותו אינה מובנת מאליה, יכול להודות עם החזון של משפחת נתניהו. אבל לא כולם מבינים זאת. למעשה, לפי משנת בנציון נתניהו, החטא הקדמון של העם היהודי הוא חוסר מודעות של היהודים לאיום הקיומי שאורב לפתחם כל העת.

התכלית העליונה של כל יצור חי היא להגן על עצמו, ולכל אורגניזם יש אינסטינקט לשימור עצמי. בעלי חיים מפתחים חושים חדים לזיהוי מוקדם של איומים והימלטות מהם; בנציון נתניהו נהג לומר שאף פילו חרק מזהה במהירות רבה יד שהולכת להכות בו, והוא מנסה להימלט ממנה. אלו חושים טבעיים ובריאים שיש לא רק לאורגניזמים בריאים, אלא גם לע

מים בריאים. אבל העם היהודי הוא לא עם בריא, קבע בנציון נתניהו. החושים המדיניים שלנו התנוונו.

בנציון נתניהו חקר את רמותו של דון יצחק אברכי נאל והערירי מאור את הגותו ואת כתיבתו, אך ראה בו מנהיג כושל. מדוע? משום שאף שכל הסימנים העירו על אטון הולך ומתקרב ליהודי ספרד, הוא לא זיהה אותו ולא התריע מפניו. ואם אברכנאל הוא האנטי-גיבור, מיהו הגיבור של בנציון נתניהו? ובכן, לנתניהו האב היו שני גיבורים: תיאודור הרצל וזאב ז'בוטינסקי. בניגוד לאברכנאל, הם ירעו לזהות את האטון המתקרב. עשרות שנים לפני מלחמת העולם השנייה, ניבא הרצל שיהרות אירופה עומדת בפני חרבן. מאוחר יותר הסתובב ז'בוטינסקי באירופה ונאם מול קהל אדיש ותי מים שלא הבינו עד כמה המציאות שברירית, והטיח בפניהם מילים מפורשות ונבואיות: "אני מזוהר אתכם בלא הפוגה, שהקטטורופה מתקרבת... אינכם רואים את הר הגעש שיתחיל תכף לפלוט את אש ההשמדה". בנציון נתניהו פיתח קנה מידה מעניין וייחודי מאוד לשיפוט דמויות היסטוריות. הגיבור נמדד בשאלה עד כמה הוא רואה את הנולד ויכול להצביע על הקטטורופה שמעבר לפינה. לפי קנה המידה הזה, ההיסטוריה היהודית מלאה בגיבורים ששלו.

אחד המאפיינים הבולטים של כתיבה ציונית הוא ביקורת על האישיות הגלותית; מוסכם בין הוגים ציונים שבאישיות של היהודי הגלותי יש פגם, והמחיר לוקח ביניהם היא על השאלה מהו הפגם. על פי כצנ"ל סון, העם היהודי איבד בגלות את הפרודוקטיביות שלו; על פי כדגוריון, הוא איבד את הממלכתיות שלו; על פי א"ד גורדון הוא איבד את הקשר שלו לטבע; על פי הרב קוק, הוא איבד את הויקה שלו לרוח הנבואה; ואילו לפי בנציון נתניהו, גלותיות היא אובדן האינסטינקט שמוזהה סכנה קיומית.

מבין כל הרעיונות של האב, הרעיון הזה השפיע במיוחד על דרכו של הבן. ברומה לבנציון נתניהו, גם בנימין נתניהו כוחן ושופט את גדלותם או קטנותם של דמויות היסטוריות בהתאם לשאלה האם הן מסוגלות לזהות ולחזות קטטורופות. שוב, זהו קנה מידה מקרי רי וחריג מאוד למדידת גדולתה של דמות היסטורית. במשפחת נתניהו לא מודדים מנהיג בהתאם לשאלה מה הוא בנה, אלא בהתאם לשאלה מה הוא מנע.

לענייננו זוהי נקודה חשובה מאוד, משום שזוהו קנה המידה שבאמצעותו מודד נתניהו את הקריירה שלו עצמו. לאורך האוטוביוגרפיה שלו, שבה הוא מסכם את חייו ופועלו, הוא מתאר כיצד שוב ושוב הוא חזה אסונות מתקרבים והתריע לגביהם. הוא האיש שזיהה ב-1993 את הסכנות שבהסכמי אוסלו, שצפה ב-2005 את הסכנות שביציאה מעזה, שחזה ב-2011 את הסכנות שבאביב העמים הערבי, וכמובן, מעל לכול, נתניהו הוא שמתריע בפני העולם על הסכנה הגדולה של איראן גרעינית. הנה הנרטיב: האב זיהה את הקלקול, הבן עצמו הוא התיקון.

גאונים אך נאיביים

לשיטת נתניהו, שרשרת המסירה איננה מתחילה בז'בוטינסקי אלא בהרצל. ז'בוטינסקי הוא הממשיך של הרצל, בנציון הוא הממשיך של ז'בוטינסקי, וביבי הוא המגשים של המסורת המפוארת הזאת. יש בכך הרבה מן האמת; הרצל אכן ראה את הנולד. הוא חזה את החורבן שמתקרב ליהודי אירופה, והבין שהפתרון הוא הקמת מדינה שתמנע את החורבן ותבטיח את המשך הקיום של העם היהודי. אבל להרצל היה צד נוסף; הרצל סבר שהמדינה איננה תכלית בפני עצמה. הרצל כתב שהמדינה היא אמצעי למימוש ערכים שגדולים ממנה: "ובאמת חושב אני כי הציונות לא תחרל מהיות

איריאל, גם לאחר שנשיג את ארצנו, ארץ ישראל. כי בציונות, כפי שאני מבין אותה, יש לא רק השאיפה לרכוש כבדת ארץ בטוחה במשפט בעד עמנו האומלל, כי אם גם השאיפה להשתלמות מוסרית ורוחנית".

שני ספרים ציוניים כתב הרצל: ב-1886 הוא חיבר את "מדינת היהודים", וב-1902 הוא פרסם את "אלט נויילנד". אלו ספרים שונים באופיים ובחזונו. מדינת היהודים היא תוכנית פעולה, ואילו אלטנויילנד היא אוטופיה. בלב הספר הראשון עומדת האנטישמיות, והרעיון שמציג הרצל הוא פשוט וחד: מדינת היהודים היא פתרון לשנאת היהודים. אך בספרו אלטנויילנד, הבעיות שהציונות תפתור אינן הבעיות של היהודים אלא הבעיות של האנושות כולה. כיצד? ובכן, הרצל חוזה שהמדינה שיקימו היהודים תהיה מדינת החדש נות. במדינתם ייצרו היהודים ידע טכנולוגי ופוליטי שיסייע לכלל האנושות לפתור את תחלואיה ובעיותיה. שני הספרים הציוניים של הרצל הם שני הצדדים של הציונות של הרצל. על פי "מדינת היהודים" הער לא הוא מקום מסוכן ועוין ליהודים, ולכן נדרשת מדינה כדי להימלט ממנו; ב"אלטנויילנד", לעומת זאת, התכלית של המדינה איננה לאפשר ליהודים להימלט מהעולם ולהסתתר ממנו, אלא לעמוד מול העולם ולרפא אותו.

הציונות של בנציון נתניהו היא ציונות של מדינת היהודים, לא של אלטנויילנד. התכלית של המדינה היא להתגונן מהעולם, לא לתקן אותו. חצי הרצל וכאן מופיע ההפרש שבין האב לבן: בציונות של הבן, של בנימין נתניהו, רווקא יש טביעות אצבע של אלטנויילנד. כמו באוטופיה של הרצל, מדינת ישראל היא אכן אומת סטארטאפ, מלאה בחשונות וביזמות, וכמו באוטופיה של הרצל, העוצמה הטכנולוגית של מדינת ישראל הופכת אותה למודל להשראה עבור העולם. אבל יש הבדל עמוק בין נתניהו להרצל: הרצל חשב

פרדוקסלית, הניצחון של נתניהו הוא היום הבעיה הגדולה שלו. במציאות שבה יריבו אימצו את הרעיונות שלמענם נלחם, קשה לנתניהו להיבדל מהם. לכן המחלוקת היא על דמותו, לא על מדיניותו

שתיקון העולם הוא התכלית של הציונות, ואילו לפי נתניהו, המעמד המיוחד של ישראל בעולם הוא אמצעי להבטחת המשך קיומה והישרדותה של הציונות. על פי הרצל, מדינת היהודים היא בשירות אלטנויילנד, ואילו נתניהו הפך את היוצרות. לרידו, אלטנויילנד נועדה להבטיח את מדינת היהודים.

בנימין נתניהו הוא לא יורש פסיכי של המסורת הרעיונית המשפחתית; הוא הוסיף לה קומה משלו. האידאולוגיה של נתניהו היא סינתזה בין האלטרמייזם של ז'בוטינסקי ובין הקפיטליזם האמריקאי. לעם היהודי מעלות וחסרונות. המעלות שלו הן הכישרונות שלו; העם היהודי הוא עם מוכשר, ולכן נועד לשגשוג. החסרונות שלו הן הנאיביות שלו; העם היהודי הוא עם תמים, ולכן מצוי בסכנה קיומית. החזון של נתניהו הוא לאפשר למעלות של העם היהודי לפצות על החסרונות שלו.

מה שמונע מהכישרונות של העם היהודי לפרוץ החוצה ולשגשג אלו בירוקרטיה עורפת, משק ריכוזי ומיסים כבדים. לכן, על ידי הפחתת מיסים, הפרטת חברות הסרת חסמים בירוקרטיים, הגניוס של העם היהודי ישתחרר ויצר כלכלה צומחת ועוצמתית. וככל שהחוקה מאפשרת בנייתו של צבא חזק. במילים אחרות: <<

23.93x28.94	3/6	עמוד 20	שבת - ראשון	11/2022	83780517-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינון - 80790					

של משולש אנושי בעל שלושה קודקודים: שרה נתניהו, יאיר נתניהו ובנימין נתניהו. בכתיבה הרווחת על נתניהו, מקובל להניח שהדינמיקה הפנימית של המשולש האנושי הזה היא המפתח להבנת ההתנהגות הפוליטית של בנימין נתניהו. לעומת זאת, הספר מציע לקוראים משולש אנושי חלופי, ששלושת הקודקודים שלו הם: בנציון נתניהו, יוני נתניהו ובנימין נתניהו. הדינמיקה הפנימית של המשולש הזה לא מסבירה אמנם את כל ההתנהגות הפוליטית של נתניהו, אבל היא מיטיבה להבהיר את החזון של נתניהו ואת ההכרעות האידיאולוגיות שנובעות ממנו.

בשנותיו הראשונות נע נתניהו בין האב הגאון לאח הגיבור. הוא גלה מהארץ בילדותו בעקבות הקריירה של האב, אך שב ארצה ערב מלחמת ששת הימים כדי להתחבר מחדש עם האב; הוא חתר להשכלה בדה נחית האב, אך שאף לשירות צבאי משמעותי בהשראת האב. על האסון שמע נתניהו כשהטלפון צלצל בדירתו, ב־4 ביולי 1976. אחיו הצעיר עדי היה על הקו והודיע לו: יוני נהרג. נתניהו, שחי באותה תקופה בבוסטון, לקח על עצמו להודיע לאביו ולאימו את הברכה הנוראה. הנסיעה הארוכה מבוסטון לאית'קה שבי צפון ניריורק מתוארת על ידו כ"שבע שעות ארוכות של ייסורים". הנסיעה הזו שותלת בתודעת הקוראים תמונה כואבת ועוצמתית: שוב נתניהו נמצא בין האב ובין האב, והפעם בנסיבות הקשות מכול.

האסון לא שינה את החוויה הקיומית של נתניהו, כמי ששני כוחות אנרגטיים דוחפים אותו בדרך. למעשה, אחר המוטיבים הדומיננטיים בספר הוא שמותו של יוני לא שבר את המשולש אלא העצים אותו ונתן לו משמעות חדשה: מעתה ואילך מפעל חייו הוא להמשיך את המאבק של יוני, מצד אחד, ולהגשים את האידיאולוגיה של האב, מצד שני.

בתודעתו של נתניהו, המאמץ להמשיך את המאבק של יוני בא לידי ביטוי במאמץ להרחיב את המלחמה בטרור לחזית המדינית. נתניהו הקים מכוון על שם אחיו, ערך ספרים והפיק כנסים, ובכך קיבע היטב את מורשת יוני: בטרור יש להילחם, ומול דרישות הטרור אסור להיכנע. לניסיון להגשים את האידיאולוגיה של האב יש ביטויים רבים, אבל מעל כולם, בתודעתו של נתניהו, עומד המאמץ לשכפל את ההרואיות ההיסטורית של הרצל ו'בוטינסקי, שראו את הנולד והתריעו מפני האסון. המאמץ הזה מתממש בתפקידו ההיסטורי כמי שמתריע ומוזהיר את העולם מפני הסכנה האיראנית. בהרהורים שהעסיקו את נתניהו בימים שבהם התאבל על מות אביו, הוא שאל את עצמו שאלה מרכזית אחת: "האם הוא באמת ובתמים האמין שאצליה להוביל את מדינת ישראל להרוף את האיום האיראני על קיומנו?"

אין ספק שיוני היה תומך במאבק בגרעין, ובנציון הלא תמך בלהט במאבק בטרור. אבל בתודעה העצמית של נתניהו, כפי שהיא מתבהרת בספרו, את המאבק שלו בטרור הוא חווה כהמשך דרכו של אחיו הבכור, ואת המאבק שלו באיראן הוא חווה כמימוש האידיאולוגיה של אביו הנערץ. על פניו אין התנגשות ואין מתח בין שני המאבקים, הם אפילו משלימים זה את זה. אבל להיסטוריה יש אירוניה משל עצמה, ובאוקטובר 2011 שני המאבקים הגדולים שאליהם הקריש נתניהו את חייו, התנגשו זה בזה.

הרגע שבו חתם נתניהו על עסקת שליט ושחרר למי עלה מאלף מחבלים בתמורה לחיילי ישראלי אחר, היה גם הרגע שבו נתניהו הפנה את גבו למורשת של יוני, כפי שהוא עצמו הבין והגדיר אותה. כיצד הצדיק נתניהו את ההחלטה הזאת? ובכן, באותם ימים ניסה נתניהו להשיג הסכמה רחבה למבצע צבאי ישראלי נגד מתקני הגרעין באיראן. נתניהו ידע שמבצע בסדר הגודל המדובר צריך לקבל את הסכמת הדרג המדיני, במטבחון או בקבינט. נתניהו גם ידע שהתנגדות של בכירי מערכת הביטחון למבצע תמנע את אישורו על ידי הדרג המדיני.

ליחידה את האח הגדול, יוני. ביבי, כידוע, יצא בסוף לקורס קצינים ונשאר ביחידה, אבל התחליף שהביא את יוני לסיירת מטכ"ל התחיל ברגע שבו יוני מבקש מביבי להתחלף איתו.

לאורך הספר מתאר נתניהו כמה העריץ את אחיו יוני, אבל ישנם שני רגעים שבהם הוא מתאר כיצד ההערכה ביניהם הייתה הדדית. במכתב של יוני לבת זוגו הוא כותב על אחיו הצעיר: "חושבני שהוא האדם שאני אוהב יותר מכל אדם אחר בעולם". חבר קרוב של יוני סיפר לנתניהו על שיחה שהייתה לו עם אחיו הבכור בשנת 1968. בשיחה הזאת יוני דיבר על אחיו הצעיר באופן כמעט נבואי: "הוא דיבר עליך הרבה בהערכה ובאהבה. מעולם לא ראיתי אהבה כזו מצד אח לאחיו הצעיר... יוני אמר מספר פעמים, ופלט צחוק שנועד להרגיש את דבריו, שאתה תהיה ראש ממשלה. הוא לא הסביר זאת ואני לא ביקשתי הסבר".

על פי הנרטיב שבונה נתניהו בספרו, המציאות הפוכה מהאופן שבו הורגלנו לדמיין אותה. ביבי הוא לא התחליף של יוני; דווקא יוני היה זה שמדי פעם ניסה להתחילף את ביבי. וכשביבי ניגש להובלת המדינה זה לא היה במקום יוני, אלא להפך – זה היה מימוש חלומו של יוני.

המשולש החלופי

אוטוביוגרפיות בנויות בדרך כלל משני רכיבים: אירועים ומערכות יחסים. המספר בוחר את האירועים המרכזיים שיצרו את כיוון חייו, ואת מערכות היחסים המשמעותיות שעיצבו את דרכו, ואורגן מהם את ה"רטיב". "ביבי: סיפור חייו" עובר על כל התחנות ועל כל האירועים המשמעותיים של נתניהו, מהילדות לצד האינטלקטואלים הגדולים בירושלים, דרך ההתבגרות בארה"ב, השירות ביחידה, הלימודים, הדיפלומטיה והפוליטיקה. הספר גם משיב לשאלה מהן מערכות היחסים המשמעותיות שעיצבו את אופיו ואת דרכו. רבים מהעוסקים בדמותו של נתניהו טוענים לקיומו

כלכלה חופשית תשחרר את הכישרון היהודי, והכיר שרון היהודי ייצר את העוצמה שתפצה על הנאיביות היהודית. הקפיטליזם הוא המענה לאלרמיזם.

ואכן, לאורך ספרו אלו שני היסודות שבהם מתגאה נתניהו: הוא גאה בסכנות שאותן ידע לזהות לפני כולם, והוא גאה ברפורמות הכלכליות שאותן יזם והוביל עבור כולם. על פי פרדיגמת נתניהו, במדינת ישראל לא שרדו כדי לשגשג, צריך לשגשג כדי לשרוד. ההיפוך הזה הוא תוצאה של המצב הקיומי היהודי. קיומו של העם היהודי הוא שברירי, ולכן צריך לגייס גאונות ושיגשוג כדי לא להיעלם מעל פני הארמה. רק העם היהודי צריך להפגין גאונות כדי לזכות בנודמליות.

זהות המחליף

יוני אמור היה להיות המנהיג הפוליטי שצומח מתוך משפחת נתניהו. הוא נועד להיות הדמות שמביאה את ההגות של האב להתממשות בזירה הלאומית. כך לפחות מקובל לטעון בכיורגפיות שנכתבו על נתניהו. על פי הנרטיב המקובל, ביבי הוא המחליף של יוני. הוא ברירת המחורל, מי שלקח על עצמו את תפקיד ההנהגה אחרי שהבן הבכור והנערץ נפל במערכה.

בספרו מנטרל נתניהו בתחום ספרותי את הנרטיב השגור הזה. הספר נפתח בסצנה מסעירה שבה בנימין נתניהו, לצד לוחמים נוספים ובפיקודו של אהוד ברק, משתלטים על מטוס סכנה, מחסלים את המחזבלים ומשחררים את בני הערובה. כמה רגעים לפני תחילת המבצע ניגש יוני לביבי ומבקש ממנו להתחילף אותו במהלך המבצע. זו לא הפעם היחידה שבה יוני מבקש מביבי להתחילף אותו. כאשר עוזי יאירי, מפקד סיירת מטכ"ל, מציע לביבי לצאת לקורס קצינים על מנת לחזור ליחידה כקצין ומפקד צוות, ביבי שוקל את דרכו ומציג את הדילמה שלו בפני אחיו הבכור. במהד לך השיחה ביניהם מציע יוני הצעה משונה: "תגיד לו שאלך במקומך". ההצעה של יוני מתקבלת, וכך יוני נכנס לסיירת מטכ"ל. האח הקטן, ביבי, הוא שהכניס

יוני וביבי נתניהו בעת שירותם בסיירת מטכ"ל, 1974. צילום: ארכיון פרטי

על פי הנרטיב שבונה נתניהו בספרו, המציאות הפוכה מהאופן שבה הורגלנו לדמיין אותה. ביבי הוא לא התחליף של יוני; דווקא יוני היה זה שמדי פעם ניסה להתחילף את ביבי. וכשביבי ניגש להובלת המדינה, זה לא היה במקום יוני, אלא להפך – זה היה מימוש חלומו של יוני

5.98x28.77	4/6	עמוד 21	שבת -	מקור ראשון	11/2022	83780518-0
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790						

המוצא מן הפלונטר, על פי נתניהו, הוא שדרוג מעמדו הציבורי: "כדי להתגבר על התנגדותם של ראשי מערכת הביטחון ולהבטיח רוב לתקיפה בהצבעה בהמשך, אצטרך לחזק את מעמדי בציי בור הישראלי".

ההסבר של נתניהו להתנהלותו סביב עסקת שליט, יש להודות, מסורבל ומשונה. כך הוא נראה: שחרור שליט יביא לזינוק באהדה לנתניהו, האהדה לנתניהו תשמש אותו לאישור המבצע הצבאי על ידי הדרג המדיני. במילים אחרות: נתניהו היה מוכן להתפשר עם הטרור, על מנת לסכל את הגרעין. על פי הגרטיב הזה, ברגע אחד באוקטובר 2011 קרס המשולש אל תוך עצמו. כשנסיונות היסטוריות חד-פעמיות העמי רו את נתניהו בין אחיו לבין אביו, בחד נתניהו באביו.

אובמה כאנטיזה

בתנועה הציונית היו דבכה שסעים ומחלוקות, אבל הקרע החשוב מכולם, על פי הגרטיב של נתניהו, איננו בין סוציאליסטים לקפיטליסטים, וגם לא בין שמרנים לליברלים או בין רתיים לחילוניים. הקרע האמיתי הוא בין נאיביים למפוכחים. מפתיע לגלות שכאשר נתניהו מסתכל על המציאות מפרספקטיבה היסטורית ורחבה, הוא כמעט איננו מתייחס למחלוקות הידועות שפרצות בימים אלה את ישראל, כמו המחלוקת על סמכותו של בית המשפט העליון, למשל, או ההתנגשות בין ישראל ודאשונה לישראל השנייה. כל אלה כמעט אינן מופיעות בספר. ההתנגשות הרעיונית האמיתית, על פי נתניהו, היא בין אלו שמבינים בצורה מפוכחת וכואבת את המציאות, ובין אלו ששוגים בהונאה עצמית שמונעת מהם לראות את הסכנה הרוחשת כל העת.

כך מבין נתניהו את ההיסטוריה הציונית: החטא הקדום של השמאל לפני מלחמת העולם השנייה הוא בכך שלא חזה את האסון המתקרב ולא פעל למנוע אותו; החטא הקדום של השמאל אחרי הקמת המדינה הוא בכך שלא חזה את האסון של מדינה פלסטינית ולא פעל למנוע אותו.

עם זאת, האופן שבו נתניהו מארגן את המציאות מקשה עליו לשרטט קרע איראולוגי בתוך החברה הישראלית הנוכחית. זאת משום שבנקודת הזמן הזו ובעניין הספציפי הזה, הקרע בתחומים המדיניים כמעט התאחה והתפוגג. ככל הקשור להבנת העולם שבו אנחנו חיים, רוב הישראלים מסכימים. מרבית הישראלים הפנימו את העובדה שהעולם איננו מקום ירידותי ליהודים ושכסוגיות של ביטחון לאומי עלינו לסמוך אך ורק על עצמנו; מרבית הישראלים מתנגדים להקמת מדינה פלסטינית חמושה ביהודה ושומרון; וכמוכן כולם יחד חותרים למניעת איראן גרעינית. במילים אחרות: ההסכמה הישראלית החדשה היא אימוץ בפועל של הגרטיב של משפחת נתניהו.

יש נושאים חשובים, שאינם מדיניים, שע" להם עשויה להתנהל מחלוקת ישראלית, אבל בספרו של נתניהו הם נרחקים לשוליים. דווקא בנושא המדיני, שבעבר פילג את העם יותר מכל נושא אחר, תפיסתו של נתניהו הפכו לקונצ' נזס.

הניצחון של בנימין נתניהו בקרב על התורה הציבורית, הוא הניצחון של אביו בקרב על המערכה הרעיונית. עם זאת, פרדוקסלית, הניצחון של נתניהו הוא היום הבעיה הגדולה שלו. במציאות שבה יריביו אימצו את הרעיונות שלמענם נלחם, קשה לנתניהו להיברל מהם. ההסכמה הסמויה שרווחת בישראל <<

21.64x30.59	5/6	עמוד 22	מקור ראשון - שבת	11/2022	83780519-1
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

נתניהו עם גלעד שליט ביום שחרורו צילום: אבי אוהיון, לע"מ

הרגע שבו חתם נתניהו על עסקת שליט ושחרר למעלה מאלף מחבלים בתמורה לחייל ישראלי אחד, היה גם הרגע שבו הוא הפנה את גבו למורשת יוני. נתניהו היה מוכן להתפשר עם הטרור על מנת לסכל את הגרעין. כשנסיבות היסטוריות חד-פעמיות העמידו אותו בין אחיו לאביו, בחר נתניהו באביו

התפנית הזאת. הספר מציג דברים מתוך נאומו האחרון, שאותו נשא במסיבת יום הולדתו המאה במרכז מורשת מנחם בגין שבירושלים. נתניהו האב התייחס כדרכו ל"איומים הגוברים והולכים בהשמדת העם היהודי", וכהרגלו קבע שכדי להתייצב מולם צריכים "כוחות נפש כבירים". אבל אז, שלא כדרכו ושלא כהרגלו, הוא קבע ש"עם ישראל מגלה כיום לעולם שיש בו כוחות נפש כאלה".

הקביעה הלא אופיינית הזאת מהווה תפנית דרמטית בהבנת המציאות של בנציון נתניהו. מפעל חייו היה לה- צביע על כך שהעם היהודי איננו מצויד בכוחות הנפש הנדרשים כדי להגן על קיומו, אך בסוף חייו הוא מתבונן מחדש בחברה הישראלית ומוזהה שהיא רכשה את כוחות הנפש שמאפשרים לה "להביט עין בעין בסכנה... להיות נכונים להיכנס למערכה ברגע שסיכויי הצלחה נראים סבירים". את דבריו סיכם בנציון נתניהו במילים הבאות: "זוהו כלולה אמונת, אמונה בלתי מסויגת, שעמנו יהדוף את הסכנה המאיימת על קיומו. ובהבעת אמונה זו אני מסיים את דברי".

אלו מילים אופטימיות שיוצאות מפיו של היס- טוריון פסימי. בנציון נתניהו, האיראולוג הגאון,

בנושאי הליכה המדיניים, משתקפת בכך שאין בש- מאל הישראלי יריב איראולוגי כבד-משקל לנתניהו. אמנם ניצבים מולו יריבים פוליטיים ראויים, מוכ- שרים ואפקטיביים, אבל אלו מגיעים דווקא מהמר- כו הפוליטי, והם מחזיקים בעמדות מדיניות דומות לאלו של נתניהו. סימן מובהק להיעדרה של דמות כזו, אנטיזה איראולוגית לנתניהו, הוא המקום שתופס בספר ברק אובמה.

על ההתמודדות שלו מול אובמה כותב נתניהו: "מעולם לא עמרתי בפני אתגר קשה יותר". אובמה מתואר כדמות חכמה ומוכשרת, שאוחזת בתפיסת עולם הפוכה מנתניהו ואביו. על פי אובמה, העולם הרבה פחות מוסכן ועוין, ועל ידי פנייה אל "המלאכים הטובים שב- נפש האנושית", אפשר לעצב מציאות צודקת והוגנת יותר, ללא הפעלת כוח ואף ללא איום בכוח. כאמור, הנאיביות שאפיינה בעבר רבים כל כך בחברה הישרא- לית התפוגגה. לכן כשנתניהו מבקש להציב מולו דמות שמייצגת את הנאיביות שאפיינה פעם חלקים גדולים בחברה הישראלית, הוא נאלץ לבחור בדמות שאיננה ישראלית.

בנציון נתניהו עצמו זכה, עוד בחייו, לראות את

הבחין בסוף חייו בתפנית הגדולה שהתרחשה בתור- דעה הישראלית, תפנית שבמידה רבה נוצרה על ידי בנו ממשוכו.

חשדנות, לא קדושה

לעיתים מזומנות, החלק החשוב ביותר בספר הוא דווקא החלק שלא נמצא בו. הספר מתאר, בין השאר, את סיפורם של התנועה הציונית ושל מדינת יש- ראל. בסיפור שמגיש לנו נתניהו אין מקום לקבו- צת דגניה, לקיבוץ עין-חרוד ולכל שאר המפעלים הגדולים של העלייה השנייה והשלישית. אין גם מקום להקמת כפר-עציון, עפרה וקדומים. החלוצים של תנועת העבודה והחלוצים של גוש אמונים נעדרים מהסיפור שמספר נתניהו. זה לא מקרי. הציונות על פי משפחת נתניהו היא הישג מדיני ודיפלומטי, לא התיישבותי ומעשי. עבור משפחת נתניהו אבות הציונות הם הרצל, נורדאו ו'בוטנסקי, לא גורדון, כצנלסון והרב קוק.

על פי נתניהו, הציונות היא תנועת ההצלה של עם ישראל הרבה לפני שהיא פעולה לגאולה של ארץ יש- ראל. באחד הגילויים הכנים בספר מביע נתניהו אמפי- תיה לתוכנית אוגנדה. נתניהו מעריך אמנם שאילו חי בזמנו של הרצל הוא לא היה תומך בה, אבל מזדהה עם הדילמה. אוגנדה נועדה להציל את העם היהודי, והצלת העם היהודי היא התכלית הכמעט בלעדית של הציונות. ההכנה שמגלה נתניהו כלפי תוכנית אוגנדה משתקפת לאורך הספר בכל המקומות שבהם הוא מגלה גמישות הזירה בהקשרים טריטוריאליים.

כידוע, לאורך השנים שבהן כיהן כראש ממשלה, התבטא נתניהו לא אחת באשר למוכנות שלו לפשרות טריטוריאליות מוגבלות ביהודה ושומרון. קהל שומעיו תהה תכופות האם מדובר בהתבטאויות שמקורן בעור- מה המדינית של נתניהו, או שהוא באמת מתכוון לכך. ובכן, בספרו האוטוביוגרפי, שבו נתניהו עצמו משמש כפרשן המוסמך של המורשת שלו, הוא שב ומזדהה עם כל ההתבטאויות הללו. מתברר שנתניהו אינו מוד- זיק באיראולוגיית "אף שעל". בתנאים שבהם בקעת הירדן תישאר בידיים ישראליות, וחופש הפעולה של צה"ל יישמר בשטח כולו, נתניהו מוכן לפשרות טרי- טוריאליות.

נתניהו הוא חוליה בורם ספציפי מאוד של הציונות: ציונות של הצלת העם, בניגוד לציונות של גאולת הארמה. הלהט של נתניהו הוא בהגנה על עם ישראל, לא ברכקות בקודשת ארץ ישראל. הימניות של נתניהו משתקפת בעיקר בחשדנות כלפי התנועה הלאומית הפלסטינית, ולא בויקה רגשית עמוקה כלפי תנועת ההתיישבות היהודית. ימניות של חשדנות, לא ימניות של קדושה.

לכאורה מדובר בשילוב נדיר. שני הסנטימנטים הללו מופיעים לרוב באותה חבילה: אנשים בעלי חש- דנות גדולה כלפי העולם שמחוץ לישראל, נוטים לייחס קדושה לארמת ישראל, ואנשים שאינם מייחסים קדושה לארמת ישראל, נוטים בדרך כלל להיות נאיביים כלפי העולם שמחוץ לישראל. ואילו אצל נתניהו, הבן והאב, אין קדושה בארץ ישראל, וגם אין אמון במי שאיננו מי- שראל. זוהי עמדה רציונלית, קרה ומפוכחת, הן כאשר לטבע האדם והן כאשר לטבע הארמה. האדם אינו טוב במהותו והארץ אינה קדושה במהותה, ואלו שתי ההנחות שלאורן יש להנהיג את האומה.

עם זאת, ואף ששתי ההנחות הללו אינן רדות בכפי- פה אחת בימין העמוק ובשמאל העמוק, הן מבטאות את האינטואיציה הרווחת והלא מרוברת מספיק של מרבית הישראלים: פרגמטיות מרוסנת כשזה מגיע לארץ יש- ראל, וחשדנות לא מרוסנת כשזה מגיע לביטחון ישראל.

דיוקן כפול

יש פער גדול בין הדיוקן שעיצב לעצמו נת-

7x28.94	6/6	עמוד 23	מקור ראשון - שבת	11/2022	83780520-3
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציורו - 80790					

ניהו בשנים האחרונות, בהתבטאויותיו בתקשורת וברשתות החברתיות, ובין הדיוקן העצמי שהוא מעצב בספרו. נתניהו של הרשתות החברתיות משרד בלהט תחושה של נרדפות, קיפוח וקורבנות. אבל באוטוביוגרפיה שלו, המוטיבים הללו מצומי צמים מאוד. אמנם יש בספר פרק שמשמש מעין כתב הגנה על הזכאות המשפטית שלו וכתב אישום נגד המערכת שתובעת אותו, אך זהו פרק אחד, לא ארוך, שנבלע בתוך ספר מאוד עשיר ומאוד ארוך. בניגוד לרבות מהופעותיו והתבטאויותיו של נתניהו בשנים האחרונות, הספר ממעט לתאר את מאבקיו נגד מוסדות ישראליים ונגד מגזרים בישראל, ומתמקד במאבקיו נגד אויביה של ישראל ונגד מבקריה של ישראל.

הבחירה של נתניהו לכווץ את המקום שהוא מעניק למאבקו המשפטי האישי ולהרחיב את המקום שהוא נותן לאידאולוגיה שלו, היא בחירה חשובה של אדם בעל תודעה היסטורית שמשאיר

זאב ז'בוטינסקי צילום: לע"מ

בין בצלאל סמוטריץ' לרב קוק, בין מרב מיכאלי לדוד בן גוריון או בין זהבה גלאון ליעקב חזן, יש חוליות תיווך רבות. אבל בין נתניהו לז'בוטינסקי יש ערוץ כמעט ישיר, פער תיווך של אדם אחד, אביו, שחיבר בין המנהיג המייסד למנהיג המגשים

לחברה הישראלית מסמך חשוב, מסמך שמציג את התודעה העצמית של אחד המנהיגים הפוליטיים המשפיעים בתולדותיה.

כל הדרכים מובילות לפרדוקס של נתניהו. אין בפוליטיקה הישראלית רמות שנויה במחלוקת כמו נתניהו. אוהביו מעריצים אותו, מתנגדיו סולדים ממנו. אוהביו נוטים לשנוא את כל מי שלא תומך בו, ומתנגדיו, שהם תמונת הראי של מעריציו, נוטים לשנוא את כל מי שתומך בו. כאן מופיע הפער הטרז'י גי שבין הרמות של נתניהו לאידאולוגיה של נתניהו. בתחילת העשור השלישי של המאה העשרים ואחת, הרמות של נתניהו היא היסוד של מחלוקת פוצעת ומשתקת, ואילו האידאולוגיה של נתניהו היא בסיס

להסכמה רחבה ונסתרת. ●